

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VIII kadencja
Prezes Rady Ministrów
SPRM.ZDParl.4822.3.2016

Druk nr 547
Warszawa, 17 maja 2016 r.

Pan
Marek Kuchciński
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku.

Przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

**- Informacja o stanie lasów oraz
o realizacji „Krajowego Programu
Zwiększania Lesistości” w 2014 r.**

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Środowiska do prezentowania Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z poważaniem

(-) Beata Szydło

MINISTER
ŚRODOWISKA

**INFORMACJA
O STANIE LASÓW
ORAZ
O REALIZACJI „KRAJOWEGO PROGRAMU
ZWIĘKSZANIA LESISTOŚCI” W 2014 R.**

WARSZAWA, marzec 2016 r.

Spis treści:

REALIZACJA PODSTAWOWYCH CELÓW POLITYKI LEŚNEJ PAŃSTWA	3
LEŚNICTWO W POLITYCE MIĘDZYNARODOWEJ I UE	6
Wdrażanie nowej strategii UE na rzecz lasów i sektora leśno-drzewnego	6
Negocjacje konwencji o lasach w Europie	6
Użytkowanie gruntów, zmiana użytkowania gruntów oraz leśnictwo (LULUCF).....	7
Rozwój współpracy bilateralnej z Chińską Republiką Ludową	7
INFORMACJA O REALIZACJI „KRAJOWEGO PROGRAMU ZWIĘKSZANIA LESISTOŚCI” W 2014 R.	8
CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW LEŚNYCH	13
Wielkoobszarowa inwentaryzacja stanu lasów	13
Powierzchnia lasów w Polsce.....	13
Własnościowa struktura drzewostanów	14
Gatunkowa struktura drzewostanów	14
Wiekowa struktura drzewostanów	15
Zasoby drzewne.....	16
STAN ZDROWOTNY I SANITARNY LASÓW	17
Zagrożenie lasów przez szkodliwe owady	18
Grzybowe choroby infekcyjne	19
Zamieranie drzewostanów.....	19
Pożary lasów	19
OCHRONNE FUNKCJE LASU.....	21
NATURA 2000.....	22
Obszary Natura 2000 z uwzględnieniem obszarów leśnych - w 2013 r.....	24
EFEKTYWNOŚĆ GOSPODARKI LEŚNEJ W PGL LP.....	24
SPRZEDAŻ DREWNA	26
LASY W PARKACH NARODOWYCH	27
GOSPODARKA LEŚNA W LASACH NIESTANOWIĄCYCH WŁASNOŚCI SKARBU PAŃSTWA.....	30
Ogólne dane o stanie lasów prywatnych w Polsce	30
Nadzór nad gospodarką leśną w lasach prywatnych	30
ŁOWIECTWO	31
PODSUMOWANIE	32
MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE.....	34

Podstawa prawna – art. 52 ust. 2 ustawy
z dnia 28 września 1991 r. o lasach
(Dz. U. z 2015 r. poz. 2100, z późn. zm.)

Informację za 2014 r. opracowano na podstawie Raportu o stanie lasów w Polsce w 2014 r., sporządzonego przez Dyrektora Generalnego Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe (zwanego dalej PGL LP), danych Głównego Urzędu Statystycznego (zwanego dalej GUS), Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej (zwanego dalej BULiGL) oraz informacji z: Agencji Nieruchomości Rolnych (zwanej dalej ANR), Instytutu Badawczego Leśnictwa (zwanego dalej IBL), Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (zwanej dalej GDOŚ) oraz Ministerstwa Środowiska. Opracowanie zawiera najważniejsze dane dotyczące stanu lasów, realizacji zalesień i leśnictwa w Polsce w 2014 r.

REALIZACJA PODSTAWOWYCH CELÓW POLITYKI LEŚNEJ PAŃSTWA

Wykonanie Polityki leśnej państwa (zwanej dalej PLP), która została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 22 kwietnia 1997 r. należy do Ministra Środowiska. Główny ciężar realizacji PLP spoczywa na PGL LP, dla którego podstawą do działania jest ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (zwana dalej ustawą o lasach). Cele PLP są w ustawie określone ogólnie i dotyczą m.in. stanu i ochrony lasu, zwiększenia powierzchni lasów czy leśnych kompleksów promocyjnych (zwanym dalej LKP).

Realizacja PLP przez PGL LP wymaga znacznych nakładów finansowych, gdyż podejmowanie działań służących ochronie różnorodności biologicznej w lasach przez m.in. zwiększanie powierzchni obszarów chronionych, przebudowę drzewostanów jednogatunkowych na drzewostany mieszane czy ograniczanie zrębów zupełnych, powoduje znaczny wzrost kosztów gospodarki leśnej. Korzyści są jednak niewspółmierne do ponoszonych nakładów, bowiem dobrze chronione, właściwie zarządzane ekosystemy leśne dostarczają licznych usług, z których korzysta społeczeństwo.

Prowadzenie zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej wiąże się bezpośrednio z zachowaniem oraz powiększaniem zasobów leśnych i bogactwa różnorodności lasów. Ważną pozycję w realizacji celów PLP zajmuje ochrona przyrody. W 2014 r. rezerваты przyrody obejmowały powierzchnię 165,7 tys. ha. Ponadto w Polsce funkcjonują 122 parki krajobrazowe oraz wyznaczonych jest 385 obszarów chronionego krajobrazu (GUS 2015, Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

W ogólnej powierzchni drzewostanów znajdujących się pod szczególną ochroną należy również uwzględnić ponad 200 tys. ha drzewostanów stanowiących bazę nasienną, w tym

15 422 ha wyłączonych drzewostanów nasiennych, 178 812 ha gospodarczych drzewostanów nasiennych, 1884 ha plantacji nasiennych i plantacyjnych upraw nasiennych oraz 4540 ha drzewostanów i upraw zachowawczych, dzięki którym możliwe jest propagowanie w naszych lasach rodzimych ekotypów gatunków lasotwórczych.

W 2014 r., podobnie jak w latach poprzednich, w lasach zarządzanych przez PGL LP kontynuowano: „Program zachowania leśnych zasobów genowych i hodowli selekcyjnej drzew w Polsce na lata 2011-2035” oraz programy restytucji cisa w Polsce, restytucji jodły w Sudetach Zachodnich, reintrodukcji głuszcza i cietrzewia, sokoła wędrownego, rysia, popielicy oraz żubra, a także programy ochrony *in situ* i *ex situ* m.in.: jarzębu brekini, gniewosza plamistego, pachnicy dębowej, kozioroga dębosza, jelonka rogacza, zająca i kuropatwy.

W stanie zbliżonym do naturalnego zachowywane są lub odtwarzane śródleśne zbiorniki i ciek wodne. Prowadzona jest także renaturalizacja i szczególna ochrona lasów łągowych, wilgotnych oraz bagien i torfowisk. Działania związane z małą retencją w PGL LP są prowadzone aktywnie i na dużą skalę od lat 90. XX wieku. „Przeciwdziałanie skutkom odpływu wód opadowych na terenach górskich. Zwiększenie retencji i utrzymanie potoków oraz związanej z nimi infrastruktury w dobrym stanie” jest jednym z przedsięwzięć, które PGL LP realizowało w ramach „Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko” (zwanego dalej POIŚ). Wartość projektu brutto wynosi ponad 172 mln zł.

Kolejnym realizowanym w tym Programie projektem jest „Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych”. Projekt ma na celu retencjonowanie ok. 30 mln m³ wody. W projekcie uczestniczy 178 nadleśnictw, a koszt jego realizacji wynosi ponad 196 mln zł.

W ramach POIŚ realizowany jest także projekt „Rekultywacja na cele przyrodnicze terenów zdegradowanych, popoligonowych i powojkowych, zarządzanych przez PGL LP”. Zakłada on rekultywację ponad 30 tys. ha terenów zdegradowanych, popoligonowych i powojkowych. Koszt realizacji projektu wynosi ok. 130 mln zł.

W 2014 r. (zgodnie z zasadą umożliwiającą wydatkowanie funduszy unijnych z perspektywy na lata 2007-2013 do roku 2015) realizowano również projekty w ramach działania PROW 2007-2013 – Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych, którego beneficjentem było PGL LP. Wsparcie na odnowienie i pielęgnację drzewostanów zniszczonych przez czynniki biotyczne i abiotyczne oraz wprowadzanie mechanizmów zapobiegających katastrofom naturalnym w lasach nie jest jednak kontynuowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Lasy Państwowe realizują również inne projekty, korzystając ze środków Instrumentu Finansowego LIFE+ oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Należą do nich m.in. „Ochrona różnorodności biologicznej na obszarach leśnych, w tym w ramach sieci Natura 2000 – promocja najlepszych praktyk”.

Szczególne miejsce w promocji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej i wykorzystywaniu pozaprodukcyjnych funkcji lasu zajmują LKP. Łączna powierzchnia 25 funkcjonujących w Polsce LKP wynosi 1227 tys. ha, w tym w PGL LP – 1201 tys. ha, co odpowiada 17,6% powierzchni znajdującej się w zarządzie PGL LP. Celem działalności edukacyjnej na terenie LKP jest promowanie, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, proekologicznej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. (GUS 2015, Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Istotną rolę w tworzeniu polskiego modelu leśnictwa pełnią badania naukowe. Obecnie prowadzone prace badawcze koncentrują się m.in. na obszarach obejmujących: poprawę stanu zdrowotnego drzewostanów (m.in. w oparciu o monitoring stanu lasu), rewitalizację siedlisk i przebudowę drzewostanów, zwiększenie retencji wodnej w siedliskach leśnych, genetykę drzew, systemy informacji przestrzennej oraz łowiectwo.

Wyrazem skuteczności ochrony i zachowania różnorodności biologicznej w lasach jest zaliczenie znacznych obszarów leśnych do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Wynika to z konsekwentnie prowadzonej od lat dziewięćdziesiątych zrównoważonej gospodarki leśnej, która zabezpiecza zarówno bogactwo siedlisk leśnych, jak i różnorodność biologiczną w lasach. Obszary specjalnej ochrony ptaków (zwane dalej OSO) zajmują 29,2% powierzchni PGL LP, zaś obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (zwane dalej OZW) stanowią 21,8% powierzchni lasów w zarządzie PGL LP. Znaczna powierzchnia obszarów chronionych w lasach zarządzanych przez PGL LP powoduje zwiększenie nakładów na ochronę siedlisk i gatunków priorytetowych w obszarach Natura 2000.

Bardzo trudnym zadaniem wynikającym z PLP jest obecnie poprawa gospodarowania w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa. Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa są rozdrobnione zarówno powierzchniowo, jak i pod kątem własności. Niemal wszystkie działania przewidziane w PLP uwarunkowane są zakresem dofinansowywania gospodarki w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa (ekonomiczne uwarunkowanie efektywności gospodarowania, motywowanie do wspólnego gospodarowania, komasacja lasów rozdrobnionych, wykup lasów od osób niezainteresowanych posiadaniem lasu).

Lasy zajmują powierzchnię ponad 9 mln ha i pokrywają ponad 29% powierzchni kraju, jako ważny element rozwoju gospodarczego kraju spełniają stale zyskujące na znaczeniu funkcje społeczne, a mimo to są zdecydowanie niedoceniane.

LEŚNICTWO W POLITYCE MIĘDZYNARODOWEJ I UE

Wdrażanie nowej strategii UE na rzecz lasów i sektora leśno-drzewnego

W dniu 20 września 2013 r. została przyjęta nowa strategia Unii Europejskiej (zwanej dalej UE) na rzecz lasów i sektora leśno-drzewnego. Wobec braku wspólnej polityki leśnej UE nowa strategia stanowi najważniejszy odnośnik dla polityk sektorowych i międzysektorowych, nie jest jednak dokumentem prawnie wiążącym. Uwzględnia zmiany, jakie zaszły w gospodarce leśnej w ciągu ostatnich 15 lat, i prezentuje najnowsze trendy oraz kierunki rozwoju dla współczesnego leśnictwa. Nowa strategia w sposób spójny i wyważony promuje rolę zrównoważonej gospodarki leśnej oraz holistyczne podejście do lasów oraz sektora leśno-drzewnego.

W strategii wskazano osiem obszarów priorytetowych, opartych na trzech filarach zrównoważonej gospodarki leśnej (tab. 1).

Tab. 1. Obszary priorytetowe zrównoważonej gospodarki leśnej.

Filar	Obszar priorytetowy
I. Osiągnięcie głównych celów społecznych	1. Wsparcie społeczności wiejskich i miejskich
	2. Wspieranie konkurencyjności i zrównoważonego rozwoju przemysłu związanego z leśnictwem w UE, bioenergii oraz zielonej gospodarki w szerszym zakresie
	3. Lasy i zmiany klimatu
	4. Ochrona lasów i wzmacnianie usług ekosystemowych
II. Poprawa bazy wiedzy	5. Informacje o lasach i monitoring
	6. Badania i innowacje
III. Koordynacja i komunikacja	7. Współpraca
	8. Lasy z perspektywy globalnej

Na 135 posiedzeniu Stałego Komitetu ds. Leśnictwa, który odbył się we wrześniu 2014 r., Komisja Europejska zaprezentowała wieloletni plan implementacji nowej strategii leśnej. Dla każdego z ośmiu obszarów priorytetowych zdefiniowano strategię, działania, rok zakończenia poszczególnych działań oraz oczekiwane rezultaty.

Negocjacje konwencji o lasach w Europie

W 2014 r. kontynuowano dyskusję na temat prawnie wiążącego porozumienia o lasach w Europie (Legally Binding Agreement on Forests in Europe, zwanego dalej LBA). Rozpoczęto przygotowania do kolejnej konferencji ministerialnej FOREST EUROPE.

Konferencja odbyła się w dniach 20-21 października 2015 r. w Madrycie. Podczas konferencji podjęto decyzję o kontynuowaniu prac nad porozumieniem o lasach w Europie.

Użytkowanie gruntów, zmiana użytkowania gruntów oraz leśnictwo (LULUCF)

W lipcu 2013 r. weszła w życie decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 529/2013/UE z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie zasad rozliczania emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w wyniku działalności związanej z użytkowaniem gruntów, zmianą użytkowania gruntów i leśnictwem oraz informacji o działaniach związanych z tą działalnością (Dz. Urz. UE L 165 z 18.06.2013, str. 80, z późn. zm.).

Decyzja nakłada na Polskę obowiązek złożenia raportu „Informacje o działaniach w sektorze użytkowania gruntów, zmian użytkowania gruntów i leśnictwa (LULUCF)”, dotyczącego wdrożonych polityk oraz działań podjętych w sektorze rolnym i leśnym, mających na celu ograniczenie emisji i zwiększenie pochłaniania dwutlenku węgla.

W październiku 2014 r. Rada Europejska zatwierdziła cel w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 r. Cel ten to ograniczenie o co najmniej 40% wewnętrznych emisji gazów cieplarnianych do roku 2030 w porównaniu z rokiem 1990. W związku z tym na forum unijnym rozpoczęła się dyskusja na temat możliwości włączenia sektora LULUCF do celu redukcyjnego UE do roku 2030.

Rozwój współpracy bilateralnej z Chińską Republiką Ludową

W dniach 10-12 kwietnia 2014 r. w Polsce gościła delegacja Urzędu Państwowej Administracji Leśnej Chińskiej Republiki Ludowej. Delegacji przewodniczył Pan Zhao Shucong, Administrator Urzędu Państwowej Administracji Leśnej ChRL. Celem wizyty było podpisanie memorandum w sprawie porozumienia między Ministerstwem Środowiska Rzeczypospolitej Polskiej a Urzędem Państwowej Administracji Leśnej Chińskiej Republiki Ludowej dotyczącego współpracy w dziedzinie leśnictwa.

Inicjatywa związana jest z deklaracją rozwoju współpracy z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, ogłoszonej przez Premiera ChRL Li Keqiangą podczas szczytu szefów rządów państw Europy Środkowo-Wschodniej i Chin. Szczyt miał miejsce w Bukareszcie w listopadzie 2013 r. i był kontynuacją warszawskiego spotkania z kwietnia 2012 r., nazwanego Inicjatywą Warszawską. Podczas Inicjatywy Warszawskiej ustalono podstawę współpracy Chin z 16 państwami regionu, wśród których, oprócz Polski, znajdują się: Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Macedonia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia i Węgry. Strona chińska przedstawiła wtedy tzw. program 12 kroków, mający na celu zdynamizowanie współpracy Chin z Europą Środkowo-Wschodnią na różnych polach. Polska jest największym krajem europejskim biorącym udział w tej inicjatywie.

Memorandum w sprawie porozumienia między Ministerstwem Środowiska Rzeczypospolitej Polskiej a Urzędem Państwowej Administracji Leśnej Chińskiej Republiki

Ludowej o współpracy w dziedzinie leśnictwa jest formą porozumienia bilateralnego, w którym Strony dobrowolnie zobowiązują się do dołożenia wszelkich starań w celu pogłębiania współpracy w obszarach związanych m.in. z polityką i legislacją w zakresie leśnictwa, zrównoważoną gospodarką leśną i użytkowaniem lasów, ochroną lasów, kontrolą i metodami zwalczania gatunków inwazyjnych i szkodników leśnych, ochroną przeciwpożarową lasów, a także rolą lasów i leśnictwa w rozwoju obszarów wiejskich.

INFORMACJA O REALIZACJI „KRAJOWEGO PROGRAMU ZWIĘKSZANIA LESISTOŚCI” W 2014 R.

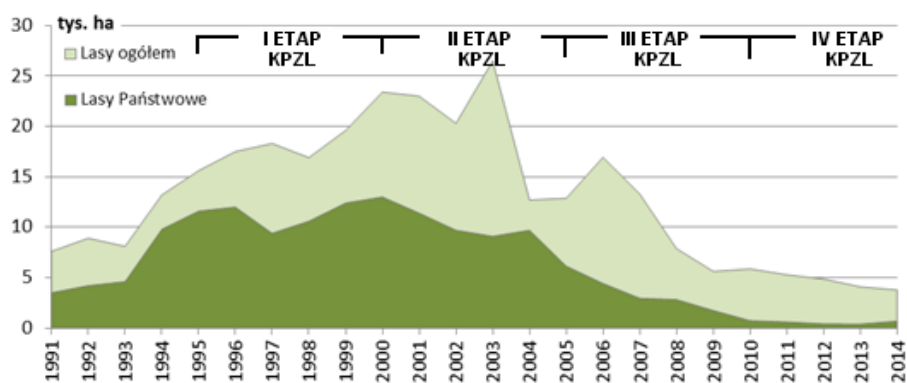
Krajowy Program Zwiększania Lesistości (zwany dalej KPZL) został zaakceptowany przez Radę Ministrów RP w dniu 23 czerwca 1995 r., jednak nie stał się programem rządowym, gdyż nie zostały zagwarantowane środki na jego realizację w perspektywie wieloletniej. Niemniej jednak istnieją różne źródła zewnętrzne finansowania zalesień.

W 2014 r. według danych GUS zalesiono łącznie 3776 ha gruntów (spadek o 7% w stosunku do 2013 r.), w tym 686 ha gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa (wzrost o 76%), oraz 3090 ha gruntów niestanowiących własności Skarbu Państwa (spadek o 16%). PGL LP zalesiło 674 ha (wzrost o 76% w stosunku do 2013 r.). Powierzchnię zalesień w poprzednich latach przedstawiono w tabeli 2.

Tab. 2. Powierzchnia zalesień w latach 2009-2013.

Rok	Zalesienia (ha)	Grunty Skarbu Państwa (ha)	Grunty niestanowiące gruntów Skarbu Państwa (prywatne i gminne, ha)
2009	5612	1774	3838
2010	5865	737	5128
2011	5277	559	4718
2012	4903	446	4457
2013	4078	390	3688

Dane wskazują na wysoki poziom powierzchni zalesień w latach 1995-2003, ich znaczny spadek w latach 2004-2008, pewne ustabilizowanie się rocznych powierzchni zalesień na poziomie 5-6 tys. ha w latach 2009-2011, a następnie kolejny spadek do poziomu poniżej 4 tys. ha w 2014 r. (ryc. 1.).

Ryc. 1. Rozmiar zalesień (sztucznych) w Polsce w latach 1991-2014 z podziałem na etapy KPZL (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Powierzchnie zalesień wykonanych w 2014 r. w układzie województw i własności gruntów przedstawione są w tabeli nr 3.

Tab. 3. Powierzchnia (w ha) zalesień w 2014 r. według województw i własności gruntów (według danych GUS).

Województwa	Ogółem	Grunty publiczne*		Grunty prywatne
		Razem	w tym PGL Lasy Państwowe	
POLSKA	3776	724	674	3052
dolnośląskie	250	41	26	209
kujawsko-pomorskie	155	57	56	98
lubelskie	230	–	–	230
lubuskie	142	10	9	132
łódzkie	185	18	18	167
małopolskie	89	–	–	89
mazowieckie	379	43	37	336
opolskie	40	18	18	22
podkarpackie	739	18	4	721
podlaskie	301	19	19	282
pomorskie	263	54	54	210
śląskie	21	2	1	19
świętokrzyskie	168	4	4	164
warmińsko-mazurskie	341	126	126	215
wielkopolskie	125	15	3	109
zachodniopomorskie	348	299	299	49

* - bez sukcesji naturalnej

W 2014 r., według danych GUS, za zalesienia powstałe w wyniku sukcesji naturalnej uznano ok. 259 ha. Dla porównania w 2009 r. objęły one 249 ha, w 2010 r. – ponad 207 ha, w 2011 r. – ponad 169 ha, w 2012 r – ok. 144 ha, a w 2013 r. – ok. 175 ha.

Od 2005 r. ANR znacząco ograniczyła przekazywanie do PGL LP gruntów do zalesień. Wraz z ograniczeniami wynikającymi z wyznaczenia obszarów sieci Natura 2000 spowodowało to duży spadek powierzchni zalesień gruntów stanowiących własność Skarbu Państwa. W ten

sposób ograniczona została realizacja założeń III etapu KPZL na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa (planowana w programie powierzchnia zalesień miała w latach 2006-2010 wynieść 40 tys. ha, czyli po ok. 8 tys. ha rocznie), a także wykonanie IV etapu KPZL w latach 2011-2020. Zalesienia na gruntach publicznych według danych GUS objęły w 2011 r. 595 ha, w tym wykonane przez PGL LP ponad 542 ha, w 2012 r. 548 ha, w tym przez PGL LP 413 ha, w 2013 r. 428 ha, w tym wykonane przez PGL LP 384 ha, natomiast w 2014 r. 724 ha, w tym przez PGL LP 674 ha.

Do końca 2014 r. ANR przekazała Lasom Państwowym do zalesienia 131,8 tys. ha gruntów rolnych. Przekazania dotyczą głównie gruntów klas VI i VIz, gruntów położonych na wododziałach i położonych na obszarach zbiorników wód podziemnych oraz stanowiących enklawy i półenklawy wśród lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe i przylegające do nich. Według informacji z ANR, nadal będzie ona ograniczać nieodpłatne przekazywanie PGL LP gruntów rolnych do zalesienia, zatem istnieje prawdopodobieństwo braku realizacji przekazania planowanych 40 tys. ha i ograniczenia realizacji KPZL w latach 2011-2020. Wynika to ze zmiany ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Dz. U. z 2012 r. poz. 1187, z późn. zm.) wprowadzonej ustawą z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 238, poz. 1578), która ograniczyła wszelkie formy nieodpłatnego rozdysponowania nieruchomości z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa.

W latach 2005-2014 praktycznie całość zalesień na gruntach niestanowiących własności Skarbu Państwa była realizowana przy wsparciu z rolniczych funduszy UE i w oparciu o przepisy wykonawcze do dwóch ustaw: z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz. U. z 2014 r. poz. 1613) oraz z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. z 2013 r. poz. 173, z późn. zm.) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (zwany dalej PROW) na lata 2007-2013 zawierał kompleksową ofertę wspierania zalesień w ramach działania pn. Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne.

W dniu 12 grudnia 2014 r. Komisja Europejska zatwierdziła Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Wsparcie na zalesianie i tworzenie terenów zalesionych w ramach PROW 2014-2020 kontynuowane będzie poprzez działanie pn. Inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów.

Jednostką realizującą zadania związane z udzielaniem pomocy w zalesianiu przy dofinansowaniu ze środków UE jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (zwana dalej ARiMR). Udział PGL LP w tym przedsięwzięciu polega na sporządzaniu, na wniosek właściciela gruntu przeznaczonego do zalesienia, planu zalesienia i potwierdzeniu wykonania

zalesienia. Koszty sporządzania planów zalesienia pokrywane są z dotacji celowych budżetu państwa na zadania zlecone przez administrację rządową (art. 54 ustawy o lasach).

W ostatnich latach obserwowano wyraźny spadek zainteresowania właścicieli gruntów prywatnych zalesieniami w ramach PROW 2007-2013. Przyczyniły się do tego przede wszystkim zmiany społeczno-gospodarcze występujące od przystąpienia Polski do UE. Spowodowały one wyraźny wzrost zainteresowania zakupem gruntów z przeznaczeniem na cele rolnicze, w wyniku czego ich średnia cena za 1 ha wzrosła kilkukrotnie. W rezultacie nastąpił znaczny spadek podaży gruntów do zalesienia, co wpływa na zmniejszenie się rocznie zalesianych powierzchni.

Zmniejszenie zalesianych powierzchni było również wynikiem ograniczeń wprowadzonych w warunkach zalesiania gruntów rolnych w PROW 2007-2013. Według rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (Dz. U. z 2016 r. poz. 153, z późn. zm.), ograniczenia te były związane z ochroną cennych siedlisk nieleśnych i dotyczyły między innymi wyłączenia z zalesień gruntów położonych na obszarach Natura 2000 do czasu opracowania planów zadań ochronnych lub planów ochrony obszarów Natura 2000, co wynika z implementacji przepisów UE do prawa krajowego.

Ponadto występowały inne ograniczenia istotnie wpływające na zmniejszenie powierzchni zalesień w ramach PROW 2007-2013, takie jak:

- duża konkurencyjność innych działań w PROW 2007-2013;
- wprowadzone rozporządzeniem Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz. Urz. UE L 277 z 21.10.2005 r., str. 1, z późn. zm.), skrócenie okresu przyznawania premii zalesieniowej, czyli płatności z tytułu utraconych dochodów, wynikających z przeznaczenia gruntów rolnych na grunty leśne (tzw. ekwiwalentu), wypłacanej przez 15 lat, a nie 20 lat, jak ustalono w poprzednim okresie programowania (2004-2006).

Zgodnie z uchwałą Komitetu Monitorującego PROW na lata 2007-2013 w celu zwiększenia rocznych powierzchni zalesień od 2011 r. podniesiono z 20 do 100 ha górną granicę zalesienia dla przyznawanej jednemu beneficjentowi pomocy, a także częściowo zniesiono 0,5 ha jako dolną granicę zalesianej działki (warunek: przylega do istniejącego lasu). Na podstawie powierzchni zalesionych od roku 2011 w ramach PROW 2007-2013 nie można stwierdzić, że zmiany te przyniosły oczekiwany rezultat w postaci ogólnego wzrostu zalesianych powierzchni. Częściowe zniesienie dolnej granicy mogło jednak wpłynąć na wzrost lub przynajmniej

utrzymanie powierzchni zalesianej w województwach o dużym rozdrobieniu własności rolnej, jak podkarpackie, mazowieckie czy lubelskie.

Właściciele gruntów rolnych i zalesionych w ramach PROW zwracają również uwagę na brak waloryzacji premii zalesieniowej, co może wpływać na rezygnację z zalesiania, szczególnie większych powierzchni gruntów rolnych. Wskazują również na niskie płatności w relacji do cen gruntów rolnych i w stosunku do innych, lepiej płatnych działań w ramach PROW.

PROW 2014-2020 wprowadza kilka istotnych zmian względem założeń i procedur stosowanych przy zalesieniach w ramach PROW 2007-2013. Należą do nich m.in.:

- zweryfikowanie stawek płatności na wsparcie na zalesienie, premię pielęgnacyjną oraz premię zalesieniową;
  - objęcie od 2015 r. gruntów zalesionych po roku 2008 w ramach PROW 2007-2013 lub PROW 2014-2020 płatnościami w ramach wsparcia bezpośredniego, o ile zapewniły one rolnikowi prawo do płatności w 2008 r. w ramach systemu jednolitej płatności obszarowej;
- skrócenie wypłacania premii zalesieniowej do 12 lat;
- zmniejszenie do 0,1 ha minimalnej powierzchni objętej pomocą na zalesianie;
- powrót do 20 ha maksymalnej powierzchni objętej pomocą na zalesianie;
- wprowadzenie kryteriów służących do określania kolejności przyznawanej pomocy.

Reasumując dotychczasową realizację KPZL w latach 1995-2014 zalesiono łącznie 274,4 tys. ha gruntów rolnych (a także od 2008 r. innych niż rolne) (GUS 2015).

W 2014 r. na zlecenie Ministra Środowiska Instytut Badawczy Leśnictwa (zwany dalej IBL) wykonał ekspertyzę, która miała za zadanie aktualizację pierwotnych założeń KPZL na podstawie występującego w ostatnich latach trendu rocznych powierzchni zalesień oraz przy uwzględnieniu wymienionych wyżej ograniczeń. Oszacowano, że w całym okresie 2001-2020 można spodziewać się zalesienia blisko 184 tys. ha gruntów, co stanowi 27% założeń określonych w aktualizacji programu z 2003 r.

Ponadto stwierdzono, że za znaczną część przyrostu powierzchni lasów pomiędzy 2008 i 2013 rokiem odpowiadają inne czynniki niż wykonane i przekwalifikowane w tym okresie zalesienia. Przeklasyfikowywanie na leśne gruntów zalesionych przy wsparciu UE (obligatoryjne dla beneficjentów działań) odbywa się bowiem najpóźniej w piątym roku od założenia uprawy leśnej, tj. do kilku lat po wykonaniu zalesienia. Jednocześnie w ramach aktualizacji ewidencji gruntów i budynków oraz opracowywania dokumentacji urzędniowej ujawniane są zalesienia wykonane nawet kilkadziesiąt lat wcześniej lub grunty porolne na których wystąpiło zjawisko sukcesji naturalnej.

Na podstawie powyższych danych o spadku powierzchni zalesień i ograniczeniach ogólnego rocznego przyrostu powierzchni leśnej można wysnuć wniosek, że kontynuacja przeklasyfikowywania na leśne znacznych powierzchni gruntów będzie miała istotne znaczenie

dla osiągnięcia lesistości na poziomie 30%, czyli realizacji ilościowego celu KPZL do roku 2020. W kontekście ograniczonych możliwości wykonania założeń powierzchniowych istotna jest realizacja jakościowych celów zalesiania, czyli wyznaczenie obszarów preferowanych do zalesienia ze względu na potrzeby środowiskowe, na przykład tworzenie i wzmacnianie korytarzy ekologicznych.

CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW LEŚNYCH

Wielkoobszarowa inwentaryzacja stanu lasów

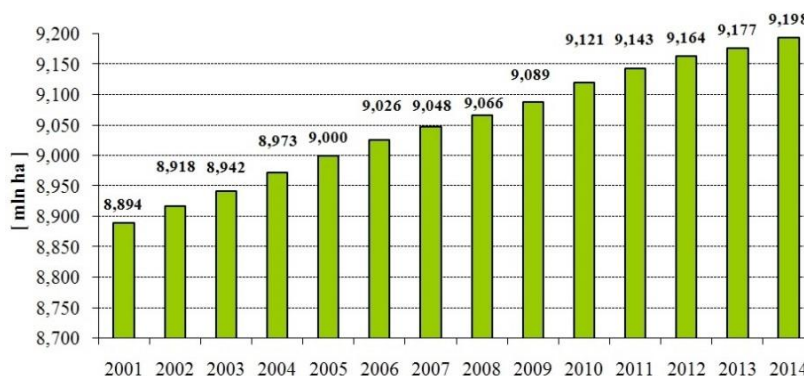
Wielkoobszarowa inwentaryzacja stanu lasów (zwana dalej WISL), prowadzona od 2005 r. (obecnie realizowany jest drugi cykl WISL), jest wykonywana przez BULiGL według założeń zawartych w Instrukcji wykonywania wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasu zatwierdzonej przez Ministra Środowiska. Potrzeba przeprowadzania WISL wynika w szczególności z art. 13a ustawy o lasach zobowiązującego PGL LP m.in. do sporządzania – jako zadania wykonywanego ze środków budżetowych i zlecanego przez administrację rządową – okresowych wielkoobszarowych inwentaryzacji stanu lasów.

Powierzchnia lasów w Polsce

Na koniec 2014 r. powierzchnia lasów w Polsce wynosiła 9,2 mln ha (wg GUS – stan w dniu 31.12.2014 r.), co odpowiada lesistości 29,4%. Powierzchnia lasów Polski łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną wynosiła 9,4 mln ha (stan na dzień 31.12.2014 r.). Na jednego mieszkańca Polski przypada średnio 0,24 ha lasu.

W 2014 r. powierzchnia lasów zwiększyła się o 21 tys. ha, co jest efektem zalesień oraz zmian dokonanych w ewidencji gruntów, wynikających z przeklasyfikowania na lasy powierzchni gruntów zalesionych w latach wcześniejszych (ryc. 2).

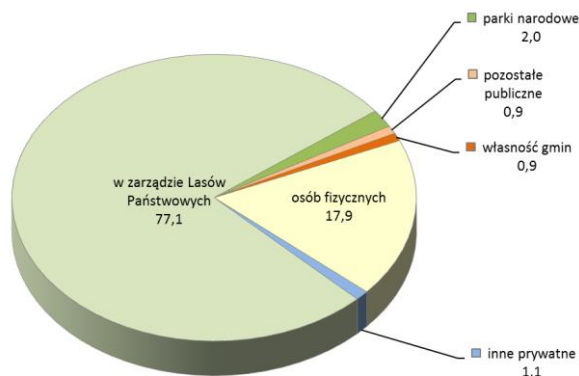
Wzrost powierzchni lasów następuje również w wyniku przekwalifikowania na lasy innych gruntów pokrytych roślinnością leśną – od 2001 r. w statystyce publicznej wykazywana jest powierzchnia zalesień powstałych w wyniku sukcesji naturalnej.

Ryc. 2. Zmiana powierzchni lasów w Polsce w latach 2001-2014 (opr. własne na podstawie danych GUS).

Własnościowa struktura drzewostanów

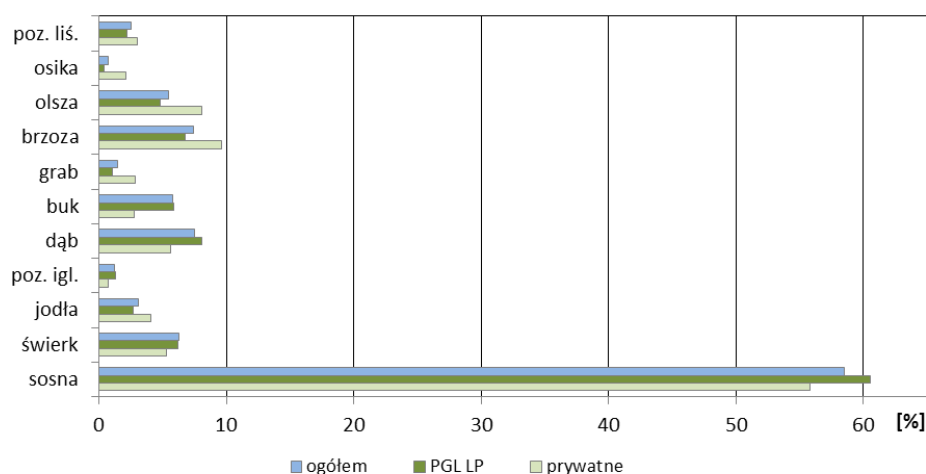
W strukturze własnościowej lasów w Polsce dominują lasy publiczne – 81,0%, w tym lasy pozostające w zarządzie PGL LP – 77,1% (ryc. 3). W latach 1990-2014 udział własności lasów prywatnych wzrósł o 2,0 punktu procentowego do obecnych 19,0%.

Ryc. 3. Struktura własnościowa lasów w Polsce [%]. (GUS 2015).

Gatunkowa struktura drzewostanów

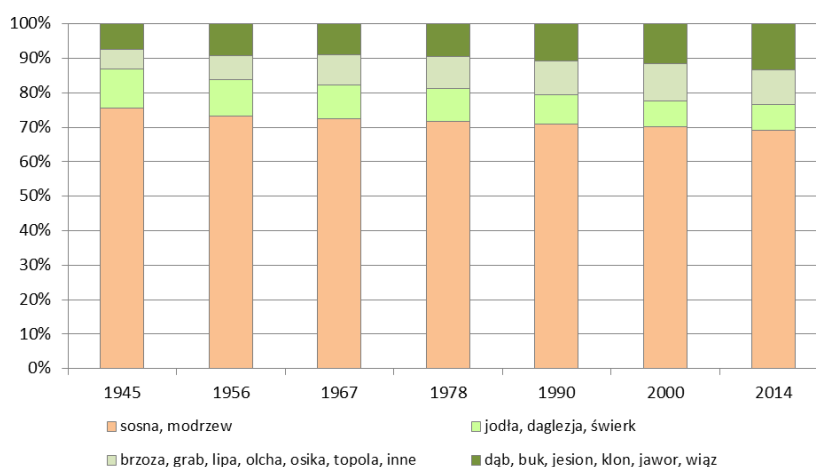
Obecna struktura gatunkowa w dużej części odzwierciedla strukturę siedliskową lasów. Dominują gatunki iglaste, zajmujące 69,1% powierzchni lasów Polski, zaś liściaste odpowiednio 30,9% (ryc. 4).

Ryc. 4. Udział powierzchniowy gatunków panujących w lasach wszystkich form własności, Lasach Państwowych i lasach prywatnych (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Sosna (58,5% powierzchni lasów wszystkich form własności, 60,5% powierzchni w PGL LP i 55,8% w lasach prywatnych) znalazła w Polsce najkorzystniejsze warunki klimatyczne oraz siedliskowe w swoim eurazjatyckim zasięgu, dzięki czemu zdołała wytworzyć wiele cennych ekotypów (np. sosna taborska lub augustowska). Do dużego udziału gatunków iglastych przyczyniło się również preferowanie przez przemysł drzewny drewna iglastego, począwszy od XIX w. (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

W wyniku prac związanych z przebudową drzewostanów i dostosowywaniem składu gatunkowego zakładanych upraw do warunków siedliskowych, struktura gatunkowa lasów ulega przemianom. Wyraża się to wzrostem udziału drzewostanów liściastych (ryc. 5).

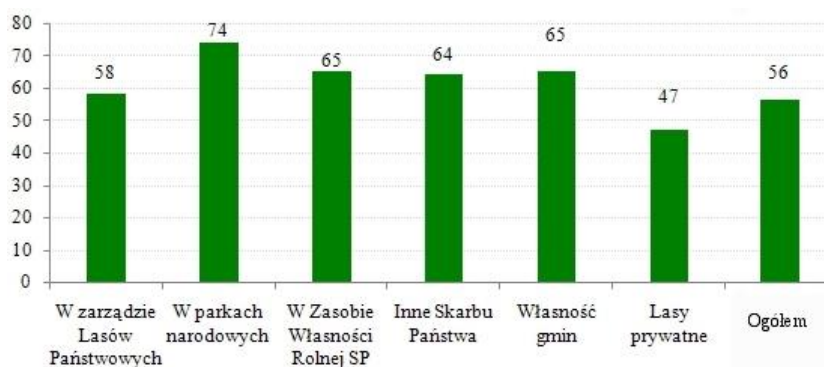

Ryc. 5. Struktura powierzchniowego udziału gatunków panujących w lasach zarządzanych przez PGL LP w latach 1945-2014 (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Wiekowa struktura drzewostanów

W Polsce największą powierzchnię zajmują drzewostany w wieku od 41 do 60 lat. W lasach zarządzanych przez PGL LP i w lasach prywatnych dominują również wyżej wymienione klasy wieku drzewostanów, zaś w lasach gminnych drzewostany w wieku od 61 do 80 lat (WISL 2014). Tendencję zmian struktury wiekowej drzewostanów charakteryzuje stały wzrost udziału drzewostanów w wieku powyżej 80 lat, z ok. 0,9 mln ha w 1945 r. do ponad 2 mln ha w latach 2010-2014 (bez klasy odnowienia i klasy do odnowienia).

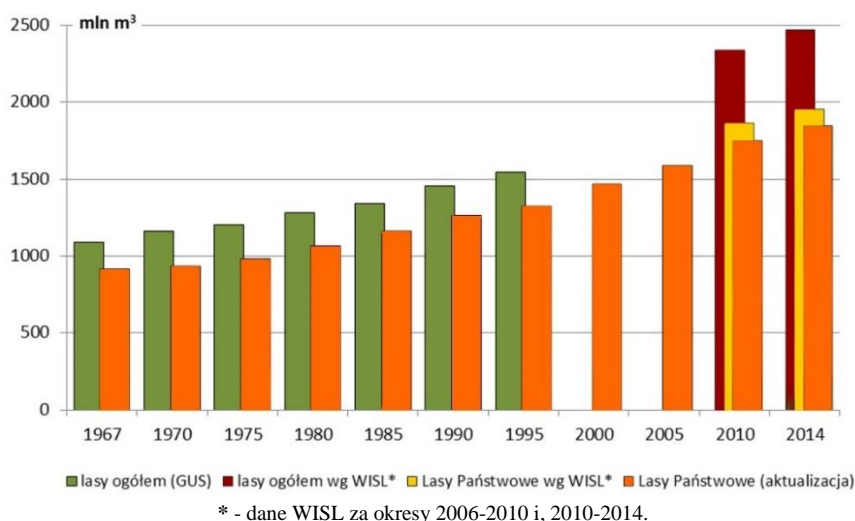
Przeciętny wiek drzewostanów wg WISL (w latach 2010-2014) w lasach wszystkich form własności wynosi 56 lat (w PGL LP 58 lat, a w lasach prywatnych 47 lat). (ryc. 6). Najwyższy przeciętny wiek drzewostanów jest w lasach parków narodowych i wynosi 74 lata (Raport o stanie lasów w Polsce 2014, WISL 2014).

Ryc. 6. Średni wiek drzewostanów wg kategorii własności w Polsce (WISL 2014).

Zasoby drzewne

W 2014 r. wielkość zasobów drzewnych w lasach Polski na podstawie danych z WISL za okres 2010-2014 r. oszacowano na 2469 mln m³ grubizny brutto (ryc. 7). Zasoby drzewne w PGL LP w 2014 r. stanowiły 1950 mln m³ grubizny brutto, a w lasach prywatnych 403 mln m³. Największy udział w wielkości masy drzewnej wykazują drzewostany w wieku 41-80 lat (ponad 52% zasobów drzewnych).

Ryc. 7. Wielkość zasobów drzewnych w lasach Polski w latach 1967-2014 w mln m³ grubizny brutto (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Wzrosła także przeciętna zasobność drzewostanów, wyrażona w m³ na 1 ha powierzchni lasu. Według WISL przeciętna zasobność w PGL LP wynosi 275 m³/ha. Natomiast przeciętna zasobność w lasach prywatnych wynosi 232 m³/ha, a gminnych 323 m³/ha (tab. 4, ryc. 8).

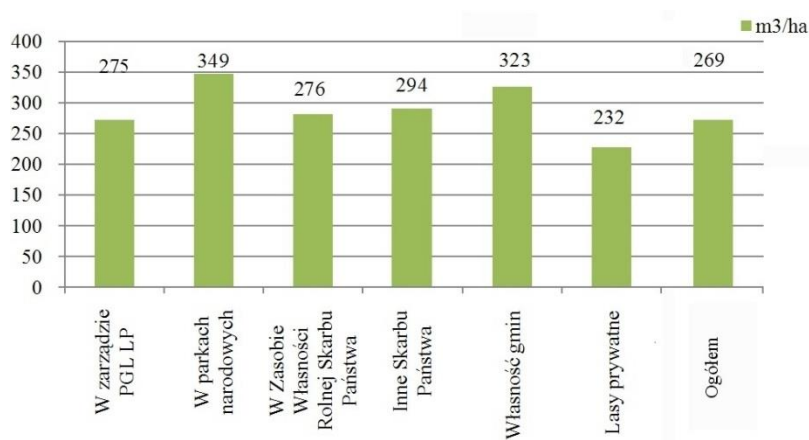
Sukcesywny wzrost zasobów leśnych jest z jednej strony efektem zwiększania powierzchni lasów w wyniku prowadzonych od wielu lat zalesień, z drugiej zaś przestrzegania zasad trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Według Raportu o stanie lasów w Polsce 2014 w okresie ostatnich dwudziestu lat (lata 1994-2014) w lasach zarządzanych przez PGL LP przyrost grubizny drewna brutto wyniósł 1199 mln m³. W tym czasie pozyskano ok. 55% całkowitego przyrostu, co oznacza, że pozostała część całkowitego przyrostu, zwiększyła zasoby drzewne na pniu.

Tab. 4. Miąższościowa struktura zasobów drzewnych w lasach różnych form własności (WISL 2014).

Lp.	Kategoria własności lasów	Miąższość [mln. m ³]	%	Zasobność na 1 ha [m ³ /ha]
1	W zarządzie PGL LP	1950	79	275
2	W parkach narodowych	65	2,6	349
3	W Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa	8	0,3	276
4	Inne Skarbu Państwa	16	0,7	294

Razem własność Skarbu Państwa		2039	82,6	277
5	Własność gmin	27	1,1	323
Razem lasy publiczne		2066	83,7	278
6	Lasy prywatne	403	16,3	232
Ogółem		2469	100	269

Bieżący przyrost roczny miąższości grubizny brutto, liczony z ostatnich 20 lat (1994-2014), z różnicy miąższości na końcu (styczeń 2014) i na początku okresu (styczeń 1994), z uwzględnieniem pozyskania oraz w przeliczeniu na 1 ha gruntów leśnych zarządzanych przez PGL LP, wynosił 8,6 m³/ha. Natomiast przeciętny roczny przyrost miąższości grubizny brutto, obliczony w ten sam sposób, za okres ostatnich pięciu lat, wynosił w PGL LP 9,4 m³/ha (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Ryc. 8. Zasobność drzewostanów wg kategorii własności w Polsce (WISL 2014).

STAN ZDROWOTNY I SANITARNY LASÓW

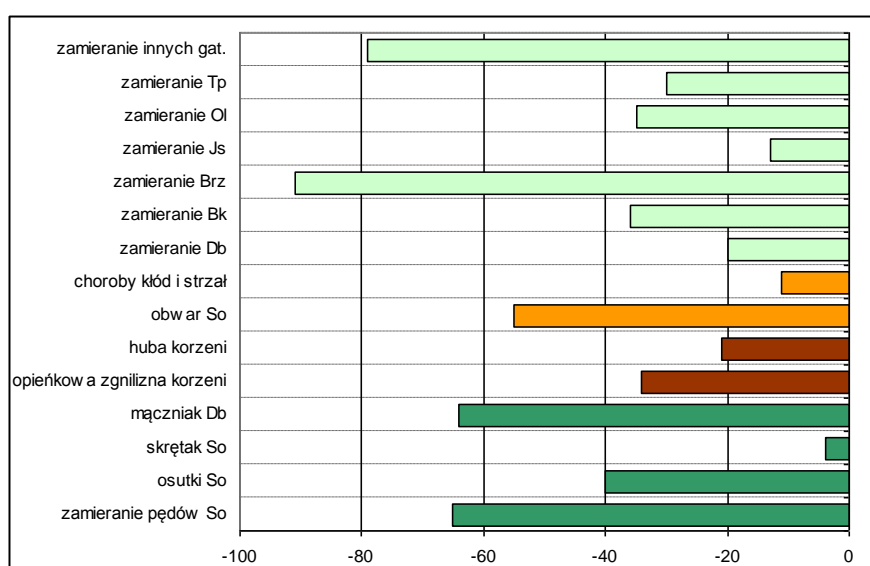
Stan uszkodzenia lasów w Polsce oceniany jest corocznie od 1989 r. w ramach programu monitoringu lasów, będącego jednym z elementów państwowego monitoringu środowiska. Zagrożenie lasów w Polsce czynnikami biotycznymi, abiotycznymi i antropogenicznymi jest stosunkowo wysokie. Wynika to ze stałego, równoczesnego oddziaływania na środowisko leśne wielu czynników, określanych jako stresowe, powodujących niekorzystne zjawiska i zmiany w stanie zdrowotnym i sanitarnym lasów.

Do czynników abiotycznych o charakterze klęskowym, mających w 2014 r. największy wpływ na poziom uszkodzeń drzewostanów należały przede wszystkim zakłócenia stosunków wodnych (zalania, podtopienia i susze) oraz huraganowe wiatry i intensywne opady śniegu (okiść śniegowa i lodowa). W większości zjawiska te miały charakter lokalny lub regionalny. Łączna miąższość tzw. kategorii złomy i wywroty osiągnęła w 2014 r. rozmiar 3228 tys. m³, o ok. 68% wyższą od miąższości drewna pozyskanego w tej kategorii w 2013 r.

Grzybowe choroby infekcyjne

W 2014 r. występowanie grzybowych chorób infekcyjnych zostało zarejestrowane na łącznej powierzchni 208,3 tys. ha drzewostanów (mniejszej o 27% w porównaniu z 2013 r.). Największa zmiana w rozmiarze zagrożeń dotyczy chorób aparatu asymilacyjnego, (zamieranie pędów sosny, mączniak dębu i rdza na igłach i liściach). Zagrożenie wciąż koncentruje się na terenie RDLP Toruń, gdzie stanowi 33% krajowego areалу szkód. O ponad połowę zmalała powierzchnia występowania obwaru sosny. Ponadto obecność hub powodujących zgnilizny wewnętrzne kłód i strzał drzew stwierdzono na areale mniejszym o 3,3 tys. ha niż w 2014 r. (25,8 tys. ha) (ryc. 9). (Raport o stanie lasów w Polsce 2013).

Ryc. 9. Zmiany powierzchni chorób infekcyjnych w 2014 r. w porównaniu z 2013 r. (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Zamieranie drzewostanów

Utrzymuje się tendencja poprawy stanu zdrowotnego drzewostanów liściastych. W 2014 r. nasilenie występowania zjawiska zamierania gatunków liściastych: dębów, buków, brzoź, jesionów, olszy i topól, w porównaniu z rokiem poprzednim, zmniejszyło się odpowiednio o 20%, 36%, 91%, 13%, 35% i 30%. Zjawisko zamierania innych niż wspomniane wyżej gatunków również zmniejszyło się i objęło swym zasięgiem powierzchnię 203 ha (w 2013 r. – 988 ha). Łączne występowanie chorób korzeni stwierdzono na powierzchni mniejszej o 56,9 tys. ha, przy czym areal szkód powodowanych przez opieńkową zgniliznę korzeni zmalał o niemal 34%, a przez hubę korzeni o 21% (ryc. 9).

Pożary lasów

W 2004 r. Minister Środowiska podjął decyzję o utworzeniu Krajowego Systemu Informacji o Pożarach Lasów (zwanego dalej KSIPL). W KSIPL gromadzone są dane

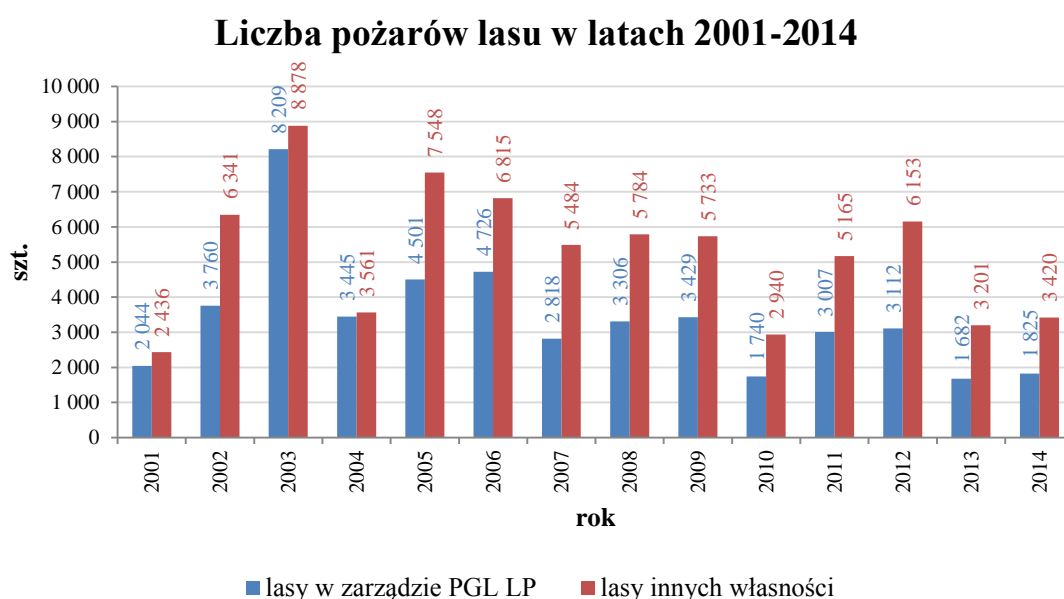
o wszystkich pożarach lasów, jakie powstały w Polsce, bez względu na rodzaj własności gruntów leśnych. KSIPL jest częścią Europejskiego Systemu Informacji o Pożarach Lasu (EFFIS) oraz obecnie jedynym, wiarygodnym i pełnym źródłem informacji, umożliwiającym m.in. sporządzanie raportów o sytuacji pożarowej, zarówno na potrzeby użytkowników krajowych jak i zagranicznych.

PGL LP dysponuje nowoczesnym, efektywnym systemem ochrony przeciwpożarowej. Utrzymanie całego systemu obserwacyjno-alarmowego oraz infrastruktury pożarowej wiąże się z dużymi nakładami finansowymi. Corocznie na ochronę przeciwpożarową PGL LP wydaje ponad 80 mln zł. Zagrożenie drzewostanów powodowane przez pożary lasów w Polsce jest zróżnicowane terytorialnie i uzależnione od pory roku.

W 2014 r. zarejestrowano 5245 pożarów lasów wszystkich form własności. Spaleniu uległo 2690 ha drzewostanów, o 1,4 tys. ha więcej niż w roku poprzednim. W PGL LP w 2014 r. wystąpiło 1825 pożarów (ok. 34,8% pożarów lasu w Polsce) na powierzchni 561 ha (20,8% ogółu) – z wyłączeniem terenów użytkowanych przez wojsko.

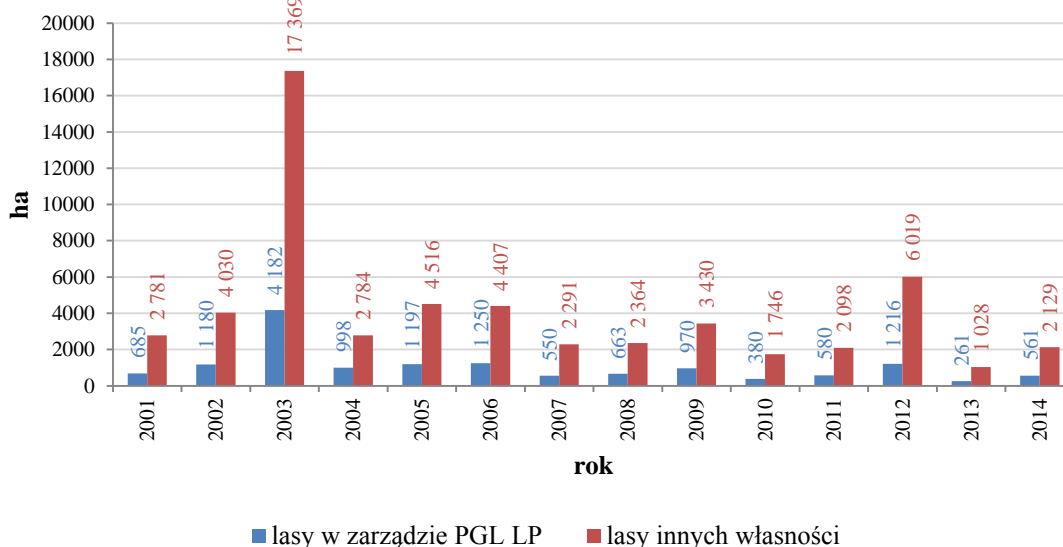
Na terenach użytkowanych przez wojsko w 2014 r. powstały 102 pożary, które objęły powierzchnię 607,2 ha (w roku poprzednim było ich 31 na powierzchni 25,1 ha).

Dla porównania w 2013 r. odnotowano 4883 pożary na łącznej powierzchni 1289 ha (ryc. 10, 11). Decydującą rolę w kształtowaniu się zagrożenia pożarowego odgrywały warunki meteorologiczne. Średnia powierzchnia lasu objęta pożarem wynosiła 0,51 ha (PGL LP – 0,31 ha). Głównymi przyczynami powstawania pożarów lasu, podobnie jak w ubiegłych latach, były podpalenia (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Ryc. 10. Liczba pożarów lasu w latach 2001-2014 (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

Powierzchnia pożarów lasu w latach 2001-2014

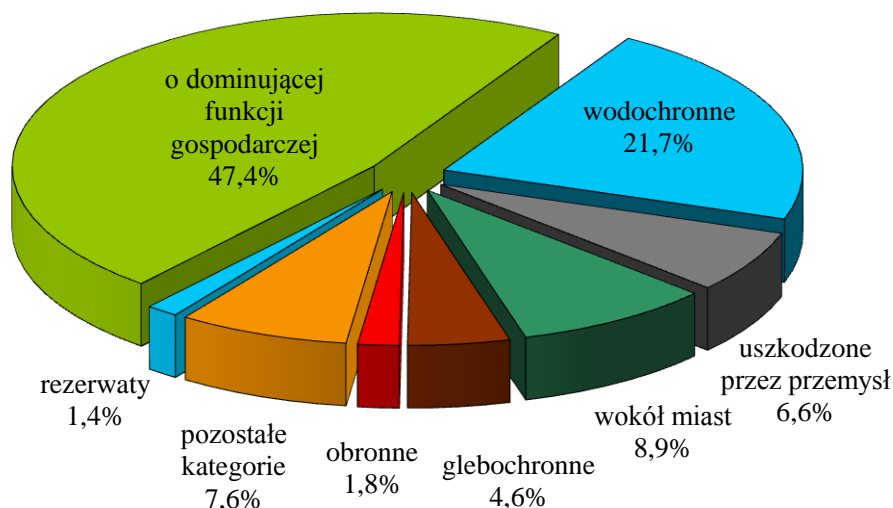

Ryc. 11. Powierzchnia pożarów lasu w latach 2001-2014 (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

OCHRONNE FUNKCJE LASU

Lasy, ze swej natury, stanowią ochronę dla gleb i wód. Są jednak tereny wymagające szczególnej ochrony w tym zakresie, wówczas, w trybie art. 15 i 16 ustawy o lasach, lasy te są uznawane za lasy szczególnie chronione.

W 2014 r. (stan na 1 stycznia 2014 r.) powierzchnia lasów ochronnych w PGL LP wynosiła ok. 3,6 mln ha, co stanowiło 51,3% całkowitej powierzchni leśnej (ryc. 12). Największą powierzchnię zajmują lasy wodochronne – 1535 tys. ha, podmiejskie – 628 tys. ha, uszkodzone działalnością przemysłu – 466 tys. ha oraz glebochronne – 323 tys. ha (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

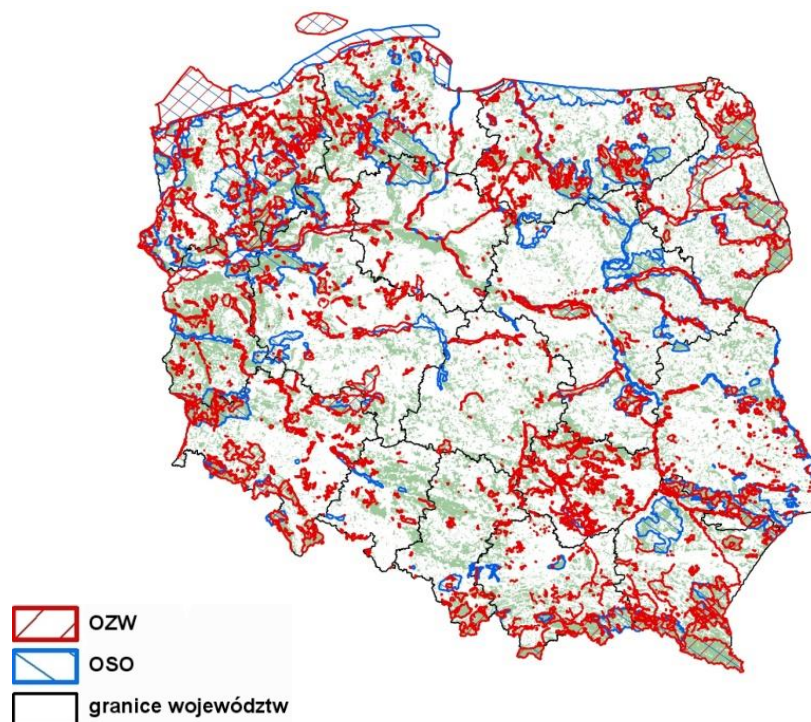
Ryc. 12. Udział lasów ochronnych w Lasach Państwowych w 2014 r. (Raport o stanie lasów w Polsce 2014).

NATURA 2000

Europejska sieć ekologiczna obszarów Natura 2000 jest wyznaczona na terytorium UE w celu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem. Zasady wyznaczania i funkcjonowania europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 zostały uregulowane w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. UE L 20 z 26.1.2010, str. 7, z późn. zm.) i dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. UE L 206 z 22.7.1992, str. 7, z późn. zm. – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne roz. 15, t. 2, str. 102), transponowanych do prawa polskiego.

Większość leśnych obszarów, które są objęte siecią Natura 2000, usytuowana jest na terenach zarządzanych przez PGL LP. Obejmuje ona największe kompleksy leśne, takie jak: Bory Tucholskie, Puszcza Augustowska, Puszcza Piska czy Puszcza Białowieska (ryc. 13, 14).

OSO znajdujące się na terenach zarządzanych przez PGL LP, zajmują powierzchnię ponad 2,2 mln ha, zaś OZW ponad 1,6 mln ha. Oznacza to dla leśników duży udział w pracach nad ochroną siedlisk i populacji gatunków. Świadczy także o jakości prowadzenia od lat gospodarki leśnej w sposób zrównoważony i sprzyjający zachowaniu cennych ekosystemów leśnych oraz siedlisk gatunków.

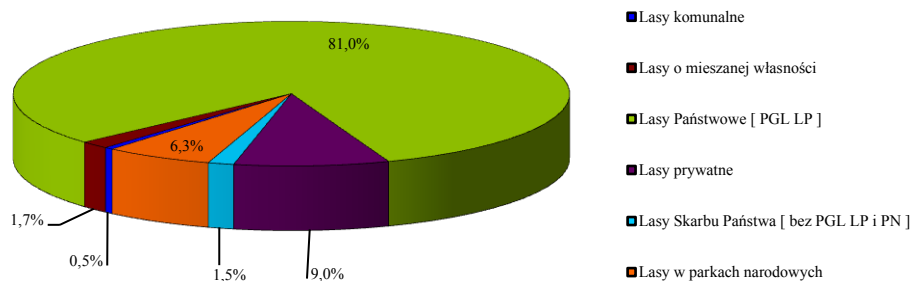

Ryc. 13. Obszary Natura 2000 i kompleksy leśne w Polsce (Raport o stanie lasów w Polsce 2012).

Z terenami leśnymi i rolniczymi, zwłaszcza trwałymi użytkami zielonymi związane są siedliska i ostoje większości gatunków chronionych w ramach sieci Natura 2000. Stan sieci Natura 2000 w Polsce przedstawia tabela 5.

Obszary Natura 2000	Całkowita liczba obszarów	Powierzchnia całkowita (km ²)
OSO	145	55 752
OZW	849	38 510

Tab. 5. Stan sieci Natura 2000 w Polsce (Ochrona Środowiska 2015, GUS).

Ryc. 14. Procentowy udział powierzchni obszarów leśnych leżących w granicach zatwierdzonych obszarów Natura 2000, z podziałem na zarządzających (GDOŚ 2009).

Obszary Natura 2000 z uwzględnieniem obszarów leśnych - w 2014 r.

Na koniec 2014 r. decyzją Komisji Europejskiej zatwierdzonych było 849 OZW, o sumarycznej powierzchni 38 510 km² (11,2% powierzchni kraju). Europejska sieć ekologiczna obszarów Natura 2000 obejmowała także 145 OSO o powierzchni 55 752 km² (15,8% powierzchni kraju) (Ochrona Środowiska 2015, GUS). W dniu 28 stycznia 2014 r. Rada Ministrów zaakceptowała uzupełnienie sieci Natura 2000 o cztery nowe obszary siedliskowe oraz jedno powiększenie już istniejącego obszaru, tj.: Krośnieńska Dolina Odry, Murawy na Poligonie Orzysz, Wydmy Kotliny Toruńskiej, Enklawy Puszczy Sandomierskiej oraz powiększenie obszaru Jezioro Wicko i Modelskie Wydmy. Na ww. obszarach stosuje się przepisy art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.). (GDOŚ, GUS 2015).

EFEKTYWNOŚĆ GOSPODARKI LEŚNEJ W PGL LP

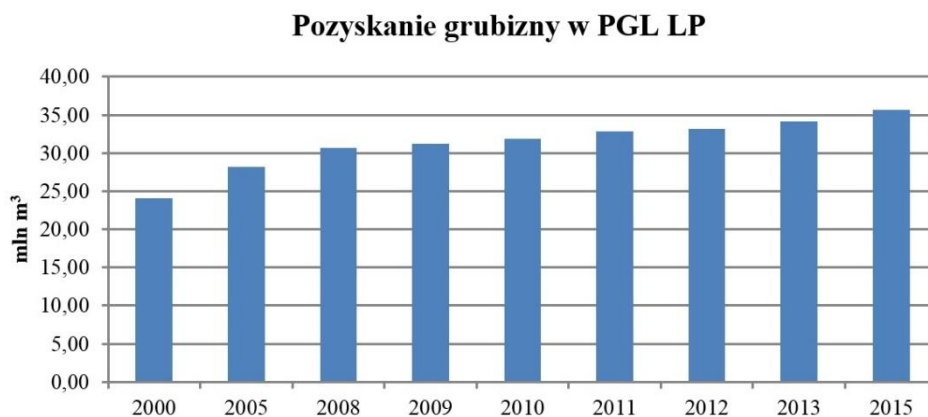
PGL LP jest państwową jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej. Działalność prowadzona jest na zasadzie samofinansowania. PGL LP kieruje Dyrektor Generalny Lasów Państwowych przy pomocy 17 dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych.

PGL LP sprawuje zarząd nad lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa. W ramach zarządu prowadzi gospodarkę leśną, gospodaruje gruntami i innymi nieruchomościami oraz ruchomościami związanymi z gospodarką leśną, prowadzi ewidencję majątku Skarbu Państwa i ustala jego wartość, prognozuje stan zagrożenia pożarowego oraz występowanie szkodników i chorób drzew, a także monitoruje stan lasów.

Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych są nadleśnictwa (430 w 2014 r.). Przeciętna powierzchnia nadleśnictwa wynosi 17,5 tys. ha. Kierowane są przez nadleśniczych, którzy na podstawie dziesięcioletnich planów urzędzenia lasu prowadzą gospodarkę leśną w nadleśnictwach i odpowiadają za stan lasu.

W 2014 r. PGL LP prowadziło odnowienia i zalesienia (wraz z dolesianiem luk i wprowadzaniem II piętra drzewostanu) na powierzchni 55 807 ha. Poprawki i uzupełnienia wykonano na powierzchni 3803 ha. Pielęgnowanie lasu prowadzono na 310 986 ha. Pielęgnowanie gleby i niszczenie chwastów wykonano na powierzchni 171 922 ha, wprowadzono podszyty na 602 ha lasów, czyszczenia wczesne prowadzono na 55 534 ha, późne na 80 173 ha, natomiast trzebieże wczesne na 103 305 ha, a późne na 346 781 ha. Melioracje agrotechniczne (poprawa stanu siedlisk) przeprowadzono na powierzchni 63 842 ha. Przebudowa drzewostanów (dostosowanie składu drzewostanu do warunków i możliwości siedliska) prowadzona była na powierzchni 7657 ha. (Raport o stanie lasów w Polsce 2014, GUS 2015).

Pozyskanie drewna z lasów zarządzanych przez PGL LP jest prowadzone z zachowaniem równowagi w ekosystemach leśnych w granicach zapewniających trwałość lasów i zwiększanie ich zasobów. W 2014 r. PGL LP pozyskało 37 758,6 tys. m³ ogółem surowca drzewnego, w tym 35 686,4 tys. m³ grubizny drewna netto (ryc. 15).

Ryc. 15. Pozyskanie grubizny w PGL LP (opracowanie własne).

Sprzedaż drewna w PGL LP w 2014 r. wyniosła 37 652,9 tys. m³ netto, w tym grubizna stanowiła 35 576,4 tys. m³. Głównym sortymentem decydującym o przychodach PGL LP była grubizna iglasta – sprzedano 26 908,1 tys. m³, a zwłaszcza papierówka – 12 814,8 tys. m³ i drewno tartaczne – sprzedano 12 014,0 tys. m³. Średnia cena sprzedaży drewna, obliczona według średniej ceny drewna uzyskanej przez nadleśnictwa za pierwsze trzy kwartały 2014 r., wyniosła 188,85 zł za 1 m³ (Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 października 2014 r. w sprawie średniej ceny sprzedaży drewna, obliczonej według średniej ceny drewna uzyskanej przez nadleśnictwa za pierwsze trzy kwartały 2014 r.).

Przychody PGL LP w 2014 r. wyniosły 8 020 808,7 tys. zł, w tym 7 173 690,1 tys. zł z działalności podstawowej i administracyjnej. Przychody ze sprzedaży drewna stanowiły 88,7% wszystkich przychodów Lasów Państwowych w 2014 r. Koszty PGL LP wyniosły w 2014 r. 7 568 443,4 tys. zł. W 2014 r. PGL LP uzyskało zysk netto w kwocie 421,7 mln zł. W 2014 r. PGL LP otrzymało dotacje celowe z budżetu państwa w kwocie 3421,5 tys. zł, które zostały przeznaczone na zadania zlecone, zgodnie z ustawą o lasach:

- sporządzanie planów zalesień gruntów prywatnych w ramach PROW (574,8 tys. zł),
- sporządzenie wielkoobszarowej inwentaryzacji lasu (420,0 tys. zł),
- pełnienie zadań związanych z realizacją programów współfinansowanych ze źródeł zagranicznych (1.405,2 tys. zł),
- realizację prac objętych „Programem dla Odry-2006” w ramach komponentu Lasy (1.000,0 tys. zł),
- sfinansowanie odszkodowań za szkody wyrządzone przez zwierzęta łowne objęte całoroczną ochroną (łoś – 21,5 tys. zł).

W 2014 r. PGL LP na realizację 115 tematów badawczych zleczonych jednostkom naukowo-badawczym wydatkowało 44 954,4 tys. zł, z czego 26 104 tys. zł na badania prowadzone przez Instytut Badawczy Leśnictwa. Uzyskane wyniki zostały przekazane do wdrożenia i wykorzystania.

PGL LP prowadzi szeroką działalność edukacyjną i informacyjną, wykorzystując ponad 6 tys. obiektów edukacyjnych, organizując szerokie kampanie o zasięgu ogólnokrajowym i regionalnym oraz wydając m.in. pozycje książkowe i czasopisma o tematyce leśnej, jak również prowadząc portal internetowy Lasów Państwowych, będący podstawowym źródłem informacji o PGL LP i polskich lasach.

SPRZEDAŻ DREWNA

Sprzedaż drewna w 2014 r. opierała się na zasadach określonych w Zarządzeniu nr 71 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 27 września 2013 r. w sprawie zasad sprzedaży drewna w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe.

Procedury sprzedaży drewna w 2014 roku:

- a) sprzedaż ofertowa w Portalu Leśno-Drzewnym na podstawie redukcji zamówień do 70% średniorocznych zakupów z ostatnich 3 lat, na podstawie której zawierane są umowy roczne;
- b) sprzedaż ofertowa w Portalu Leśno-Drzewnym na podstawie redukcji zamówień dla przedsiębiorców rozwijających się i realizujących nowe inwestycje;
- c) systemowe aukcje internetowe w aplikacji „e-drewno” – 30% puli dla przedsiębiorców w cyklach półrocznych (po 15% na każde półrocze);
- d) aukcje internetowe w aplikacji e-drewno;
- e) inne aukcje i submisje;
- f) negocjacje handlowe;
- g) na podstawie cennika sprzedaży detalicznej z puli detalicznej.

W systemie sprzedaży drewna w Lasach Państwowych istniała możliwość podpisania umów dwuletnich gwarantujących zakup drewna w następnym roku według ogólnie obowiązujących zasad w tym roku. Umowy wieloletnie (potwierdzenie możliwości zakupu drewna w kolejnych latach), według jednolitego tekstu dla wszystkich, mogli zawierać przedsiębiorcy uczestniczący w procedurze sprzedaży ofertowej z uwzględnieniem wielkości zakupu drewna oraz w procedurze dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje.

W zakresie doskonalenia warunków sprzedaży drewna w 2014 r. zostały wprowadzone:

1. Zarządzenie nr 22 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 7 kwietnia 2014 r. zmieniające Zarządzenie nr 45 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 14 maja 2012 r. w sprawie stałych przedstawicieli Lasów Państwowych ds. przyjmowania

i rozpatrywania reklamacji przedsiębiorców dotyczących sprzedanego drewna (GM-900-2/2014).

2. Decyzja nr 51 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 10 września 2014 r. w sprawie przeprowadzenia weryfikacji funkcjonowania inwestycji, które zostały zgłoszone przez przedsiębiorców i przyjęte do procedur sprzedaży dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje na rok 2013 i 2014 r. (GM-900-6/14).

3. Decyzja nr 56 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 13 października 2014 r. w sprawie regulaminów funkcjonowania poszczególnych procedur sprzedaży drewna w PGL LP (GM-900-8/14).

LASY W PARKACH NARODOWYCH

W 2014 r. parki narodowe zajmowały powierzchnię 317 399 ha, przy czym powierzchnia leśna wynosiła 194 929 ha, co stanowiło 61% powierzchni parków i ok. 2% powierzchni leśnej kraju. W ramach prowadzonych zalesień powierzchni nieleśnych w 2014 r. zalesiono łącznie 12 ha gruntów. Zalesienia na obszarze parków narodowych nie stanowią działalności o priorytetowym znaczeniu ze względu na zdecydowaną przewagę potrzeby ochrony siedlisk nieleśnych wraz charakterystycznymi dla nich gatunkami flory i fauny. Zalesieniom podlega na ogół tylko część gruntów porolnych, niewyróżniających się szczególnymi walorami przyrodniczymi, a przejmowanymi przez parki narodowe w użytkowanie wieczyste w ramach prowadzonych programów wykupów gruntów. Potrzeby prowadzonych zalesień każdorazowo określane są w drodze analiz eksperckich z uwzględnieniem szeregu cech ekologicznych charakteryzujących walory przyrodnicze przejmowanych gruntów. W 2014 r. w ramach wykupów parki narodowe przejęły ogółem 172 ha gruntów własności prywatnej. Największe powierzchnie wykupionych gruntów odnotowano w Biebrzańskim Parku Narodowym (68 ha), Kampinoskim Parku Narodowym (35 ha) i Wigierskim Parku Narodowym (16 ha).

Działania ochronne w parkach narodowych prowadzone były na podstawie zarządzeń Ministra Środowiska w sprawie zadań ochronnych charakterystycznych dla wydzielonych obszarów ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej, z wyjątkiem Parku Narodowego „Bory Tucholskie”, Pienińskiego Parku Narodowego i Białowieskiego Parku Narodowego, które prowadziły działalność w oparciu o ustanowione plany ochrony. Jednym z podstawowych celów działań ochronnych realizowanych w parkach narodowych (z zakresu czynnej ochrony przyrody) były zadania realizowane na rzecz ochrony ekosystemów leśnych. Proponowane przez parki narodowe działania były każdorazowo omawiane i opiniowane przez rady naukowe poszczególnych parków narodowych.

W wyznaczonych obszarach ochrony ścisłej, poza remontami szlaków turystycznych oraz działaniami służącymi ochronie przeciwpożarowej, nie wykonuje się żadnych zabiegów ochronnych. Obszary te z założenia stanowią swoiste refugia dla zachowania walorów przyrodniczych w nienaruszonym stanie, a także służą prowadzeniu długoterminowych, nieinwazyjnych badań ekologicznych, związanych między innymi z monitoringiem zachodzących na obszarze parków narodowych procesów i zjawisk przyrodniczych. Ogólna powierzchnia obszarów ochrony ścisłej w polskich parkach narodowych stanowi ok. 22,5% ich powierzchni całkowitej.

Ochroną czynną i krajobrazową w parkach narodowych obejmuje się najczęściej tereny leśne, które w przeszłości były użytkowane gospodarczo i mogą wymagać przebudowy składu gatunkowego drzewostanów i ewentualnego dostosowania do warunków siedliskowych. Dotyczy to w szczególności lasów monokulturowych sztucznego pochodzenia (zarówno świerkowych, jak i sosnowych) podatnych jednocześnie na zmienne uwarunkowania czynników fizycznych i biotycznych panujących w tego rodzaju ekosystemach o naruszonej pierwotnej (przedindustrialnej) strukturze gatunkowej i przestrzennej. W wielu przypadkach po zakończeniu niezbędnych działań objętych zabiegami ochrony czynnej obszary te planowane są do sukcesywnego włączania (bądź obecnie już są włączone) do ochrony ścisłej. Jako przykład tego rodzaju zamierzeń mogą służyć działania ochronne podejmowane w Białowieskim Parku Narodowym (które doprowadziły do objęcia ochroną ścisłą blisko 60% powierzchni całkowitej parku), Bieszczadzkim Parku Narodowym (ok. 70%), Drawieńskim Parku Narodowym i Magurskim Parku Narodowym (w przygotowywanych obecnie projektach rozporządzeń Ministra Środowiska w sprawie planów ochrony tych parków zaplanowano powiększenie obszaru ochrony ścisłej odpowiednio do 12% oraz około 36% powierzchni całkowitej parku). W innych parkach narodowych, na przykład w Gorczańskim Parku Narodowym sukcesywnie włączane będą do ochrony ścisłej nowe powierzchnie po zrealizowaniu zabiegów ochronnych.

W wyniku prowadzonych zabiegów ochrony czynnej, częściowej likwidacji skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych, czy też realizowanej przebudowy drzewostanów w parkach narodowych pozyskiwane jest także drewno. W 2014 r. w ramach powyższych działań ochronnych we wszystkich parkach narodowych pozyskano łącznie około 253,3 tys. m³ drewna. Z ogólnej masy pozyskanego drewna, 21,37 tys. m³ (około 10%) stanowił posusz czynny. W porównaniu do lat 2012 i 2013 w 2014 r. zanotowano dalsze zmniejszenie pozyskania posuszu czynnego o ponad 14 tys. m³. Najwyższy odsetek pozyskiwanego drewna w ramach usuwania posuszu czynnego w stosunku do całkowitej masy pozyskanego drewna zanotowano w Gorczańskim Parku Narodowym, gdzie wyniósł on 95%. Największe ogólne pozyskanie drewna wśród wszystkich parków narodowych, wyrażone wskaźnikiem pozyskania na 1 ha powierzchni leśnej parku zanotowano w Babiogórskim Parku Narodowym (5,9 m³/ha), Tatrzańskim Parku Narodowym (4,1 m³/ha), Roztoczańskim Parku Narodowym (2,7 m³/ha),

Parku Narodowym Gór Stołowych (1,8 m³/ha), Wolińskim Parku Narodowym (1,7 m³/ha), Wielkopolskim Parku Narodowym (1,5 m³/ha) oraz Wigierskim Parku Narodowym (1,1 m³/ha). Najniższy wskaźnik pozyskania drewna wśród wszystkich parków narodowych o przeważającym powierzchniowym udziale ekosystemów leśnych odnotowano w Białowieskim Parku Narodowym (0,04 m³/ha) i Bieszczadzkiem Parku Narodowym (0,13 m³/ha). Wynika to przede wszystkim z dużego stopnia naturalności ekosystemów leśnych tych parków narodowych oraz z przyjętych szczególnych założeń i bardzo wysokich reżimów ochronnych w realizowanych działaniach na rzecz ochrony przyrody.

W 2014 r. w porównaniu do roku 2013 nastąpił zdecydowany wzrost całkowitego pozyskania drewna w Tatrzańskim Parku Narodowym z poziomu 20,82 tys. m³ do poziomu 67,90 tys. m³. Było to spowodowane podjęciem działań ochronnych po ekstremalnych zjawiskach pogodowych (huraganach), jakie wystąpiły na powierzchni 160 ha w roku 2013, przyczyniając się do wielkopowierzchniowych zniszczeń w drzewostanach świerkowych.

Większość parków narodowych określa w 2014 r. ogólny stan ekosystemów leśnych jako stabilny (20 parków narodowych) i niestabilny (3 parki narodowe: Babiogórski, Gorczański i Tatrzański). Za główną przyczynę uznano rozpad drzewostanów świerkowych (szczególnie monokulturowych) oraz zjawiska o charakterze ekstremalnym (Tatrzański Parku Narodowym) zachodzące pod wpływem czynników biotycznych i abiotycznych. Zjawisko rozpadu drzewostanów na obszarach parków narodowych uznaje się jednak jako naturalne zjawisko o przejściowym charakterze, stanowiące jedynie określoną fazę ewolucji ekosystemów leśnych związaną ze zmianami w strukturze wiekowej, gatunkowej i przestrzennej drzewostanów, zachodzącymi w bardzo długiej perspektywie czasowej. Spośród owadów wykazujących tendencje do masowych pojawów największy wpływ na rozpad drzewostanów z przewagą udziału świerka w składzie gatunkowym wykazywał kornik drukarz. Zróżnicowane pojawianie się tego gatunku zostało odnotowane w jedenastu parkach narodowych. Zjawisko potencjalnych zagrożeń dla drzewostanów świerkowych w parkach narodowych związane z występowaniem różnych grup owadów żerujących na drzewach żywych i martwych uznaje się za naturalne, a proces pojawiania się różnych gatunków owadów i ich wpływ na ogólną zdrowotność drzewostanów uznaje się za zjawisko stabilne.

Łączny obszar nasilonego występowania różnych gatunków owadów żerujących w ekosystemach leśnych parków narodowych w 2014 r. oszacowano na ok. 13 tys. ha. Nasilanie się zjawiska występowania, głównie kornika drukarza oraz rytownika pospolitego, stwierdzono jedynie w Babiogórskim Parku Narodowym. W 2014 r. w Gorczańskim Parku Narodowym i w Parku Narodowym Gór Stołowych zanotowano dalsze zmniejszanie się powierzchni występowania populacji kornika drukarza. W celu monitorowania populacji niektórych gatunków owadów na obszarze parków narodowych wykładano pułapki tradycyjne (łącznie 1561 sztuki) oraz pułapki feromonowe (łącznie 3128 sztuk).

W 2014 r. na obszarze większości parków narodowych nie stwierdzono większych uszkodzeń drzewostanów ze strony takich czynników abiotycznych, jak okiślenie, podtopienia, wiatrołomy czy wiatrowały. W Babogórskim Parku Narodowym wiatrowały wystąpiły na powierzchni 60 ha.

Podczas działań z zakresu ochrony czynnej ekosystemów leśnych prowadzono zabezpieczanie upraw przed zwierzętami. Łączna powierzchnia różnego rodzaju zabezpieczeń wyniosła 1413,4 ha. Grodzenia obejmowały łączną powierzchnię 96 ha.

W 2014 r. w parkach narodowych nie prowadzono akcji ratowniczych oraz zwalczania pojawów owadów przy pomocy oprysków środkami biologicznymi czy chemicznymi. Prowadzone w ostatnim czasie obserwacje w odniesieniu do obszarów leśnych użytkowanych gospodarczo (gdzie opryski były stosowane) oraz podejmowane działania o charakterze monitoringowym wykazały brak gradacyjnego i wielkopowierzchniowego rozwoju owadów na obszarze parków narodowych. Świadczy to o silnym oporze czynników środowiskowych i dużym znaczeniu procesów samoregulacyjnych w funkcjonowaniu ekosystemów leśnych, szczególnie tych o cechach zbliżonych do naturalnych. W zakresie analizy powyższych zjawisk na obszarach chronionych ekosystemów leśnych poszczególne parki narodowe ściśle współpracowały z radami naukowymi parków oraz z zespołami ochrony lasu PGL LP.

GOSPODARKA LEŚNA W LASACH NIESTANOWIĄCYCH WŁASNOŚCI SKARBU PAŃSTWA

Ogólne dane o stanie lasów prywatnych w Polsce

Na dzień 31 grudnia 2014 r. powierzchnia lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa wynosiła 1842 tys. ha, co odpowiadało ok. 20% ogólnej powierzchni lasów, w tym 1751 tys. ha to lasy prywatne (1649 tys. ha stanowiło własność osób fizycznych) (GUS 2015).

Prywatne gospodarstwa leśne w Polsce są bardzo rozdrobnione, stanowią najczęściej fragment gospodarstwa rolnego, przy czym te własności leśne są często podzielone na kilka działek.

Większość właścicieli gruntów leśnych wchodzących w skład gospodarstw rolnych nie posiada specjalistycznych środków produkcji leśnej i wykorzystuje w tym celu sprzęt rolniczy, a prace leśne wykonuje sam właściciel. Lasy i gospodarstwo leśne nie stanowią dla mieszkańców obszarów wiejskich głównego czy też znaczącego źródła dochodów.

W 2014 r. w lasach prywatnych pozyskano ok. 1,53 mln m³ drewna (grubizny).

Nadzór nad gospodarką leśną w lasach prywatnych

Gospodarka leśna w lasach prywatnych jest prowadzona w oparciu o uproszczone plany urządzenia lasu, natomiast tam, gdzie nie sporządza się takiego planu (lasy rozdrobnione

o powierzchni do 10 ha), zgodnie z decyzją starosty wydaną na podstawie inwentaryzacji stanu lasu (art. 19 ustawy o lasach). Brak lub nieaktualność ww. dokumentów stanowi istotne utrudnienie dla prowadzenia prawidłowego i skutecznego nadzoru nad gospodarką leśną w lasach prywatnych, szczególnie w przypadku wystąpienia potrzeby egzekwowania wykonania obowiązków i zadań przez właścicieli lasów. Uproszczone plany i inwentaryzacje stanu lasów dla lasów prywatnych należących do osób fizycznych i wspólnot sporządzane są na zlecenie starosty (art. 21 ust. 1 pkt 2 ustawy o lasach), co wymaga uprzedniego zabezpieczenia środków finansowych zaplanowanych na ten cel. Brak środków finansowych w budżetach powiatów na wykonywanie nadzoru uniemożliwia jego skuteczne prowadzenie.

Nadzór nad gospodarką leśną w lasach prywatnych należy do zadań własnych starosty, przy czym starosta może organizować własną służbę leśną do wykonywania nadzoru albo powierzyć nadleśniczemu, w drodze porozumienia, prowadzenie nadzoru nad gospodarką leśną, po zapewnieniu na ten cel środków finansowych (art. 5 ust. 4 ustawy o lasach).

W 2014 r. 71,5% powierzchni lasów prywatnych w Polsce posiadało dokumentację urzędzeniową (uproszczone plany urządzenia lasu i inwentaryzacje stanu lasu) (Leśnictwo 2015, GUS). Najwięcej w województwie łódzkim 95,9% powierzchni lasów prywatnych, najmniej w małopolskim 27,9%. Są powiaty, w których wskaźnik ten wynosi poniżej 10%. Jako powód starostowie wskazują brak środków finansowych na sporządzenie dokumentacji urzędzeniowej. Przykłady z różnych regionów kraju świadczą o tym, że powiaty, które konsekwentnie zabezpieczają środki, doprowadziły do niemalże całkowitego objęcia lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa dokumentacją urzędzeniową w zasięgu swojego działania. W przeciwnym razie zaległości się kumulują, utrudniając lub wręcz uniemożliwiając prawidłowe pełnienie nadzoru.

Powierzanie do prowadzenia nadleśniczym PGL LP spraw nadzoru nad gospodarką leśną w lasach prywatnych jest często praktykowane. Sprzyja temu m.in. brak wykwalifikowanych służb leśnych w powiatach oraz ustawowo stworzona możliwość włączenia do realizacji zadań nadzoru terenowych jednostek organizacyjnych PGL LP.

ŁOWIECTWO

Podstawowym aktem prawnym decydującym o polskim łowiectwie jest ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz. U. z 2015 r. poz. 2168)

W 2014 r. zarejestrowanych było 116 076 członków Polskiego Związku Łowieckiego (zwanego dalej PZŁ). Funkcjonowało 2550 kół łowieckich, które dzierżawiły 4696 obwodów łowieckich. Ośrodki Hodowli Zwierzyny, gospodarowały na 280 wyłączonych z wydzierżawienia obwodach łowieckich (Lasy Państwowe – 221, Polski Związek Łowiecki – 43, pozostali – 16 obwodów).

Listę zwierząt łownych stanowi 18 gatunków ssaków i 13 gatunków ptaków. Ze względu na ciągły wzrost szkód w płodach i uprawach rolnych oraz związany z tym wzrost odszkodowań spowodowany wzrostem liczebności zwierzyny, Minister Środowiska zobowiązał Polski Związek Łowiecki i Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe do zwiększenia planów odstrzału zwierzyny w łowieckim roku gospodarczym 2013/2014 (1 kwietnia 2013 r. – 31 marca 2014 r.). Stan pogłowia w łowieckim roku gospodarczym 2013/2014 prezentuje się następująco: jelenń szlachetny – ok. 217,9 tys. szt.; daniel – ok. 28,1 tys. szt.; sarna – ok. 873,5 tys. szt.; dzik – ok. 284,6 tys. szt.; łoś – ok. 15,6 tys. szt.

Wyplacone w łowieckim roku gospodarczym 2013/2014 odszkodowania za szkody łowieckie wyrządzone przez jelenia, daniela, sarnę i dzika wzrosły o 9,8% do ok. 75 mln zł. Odszkodowania za szkody wyrządzone przez łosia, wyplacone ze środków Skarbu Państwa wyniosły w 2014 r. 1 mln zł.

W odniesieniu do zwierzyny drobnej, nieznacznie spadła liczebność populacji lisa (o 4,3%, do ok. 204,1 tys. szt.) oraz zwiększyła populacja zająca (o 3,8% do ok. 674,5 tys. szt. i systematycznie rośnie). Liczebność bażanta spadła do ok. 480,8 tys. szt., zaś kuropatwy do ok. 282,4 tys. szt. W przypadku kuropatwy trend jest spadkowy, co jest spowodowane fragmentacją środowiska, presją człowieka, zabiegami agrotechnicznymi w rolnictwie, zerowaniem drapieźników (w tym ptaków drapieźnych), a także szkodami czynionymi w populacjach drobnych zwierząt przez przebywające w łowiskach dziczące psy i koty. Dzięki zaangażowaniu członków PZŁ dokonujących wsiedleń oraz podmiotów posiadających zgodę Ministra Środowiska na chów i hodowlę drobnej zwierzyny w celu introdukcji, proces spadku liczebności, przy praktycznym zaprzestaniu polowań na ten gatunek, ulega spowolnieniu.

PZŁ oraz PGL LP monitorują poziom szkód łowieckich w uprawach i płodach rolnych oraz w drzewostanach. Właściwą reakcją na ich wzrost jest bieżąca korekta rocznych planów łowieckich w zakresie zwiększania pozyskania gatunków zwierzyny czyniącej największe szkody. Zadanie jest głównym celem działania PZŁ i PGL LP w zakresie gospodarki łowieckiej w najbliższych latach.

PODSUMOWANIE

1. W 2014 r., w wyniku realizacji KPZL oraz zmian dokonanych w ewidencji gruntów, powierzchnia leśna kraju wzrosła o 21 tys. ha w stosunku do 2013 r. Lesistość na koniec 2014 r. wynosiła 29,4%.
2. Od 2006 r. obserwuje się znaczny spadek dynamiki zalesień. Ma on charakter długookresowy i jest spowodowany licznymi ograniczeniami realizacji KPZL.
3. Na podstawie danych o spadku powierzchni zalesień i ograniczeniach ogólnego rocznego przyrostu powierzchni leśnej można wysnuć wniosek, że kontynuacja

przeklasyfikowywania na leśne znacznych powierzchni gruntów będzie miała istotne znaczenie dla osiągnięcia lesistości na poziomie 30% do roku 2020, czyli realizacji ilościowego celu KPZL.

4. Na skutek zmian klimatu nasila się występowanie katastrof naturalnych i pożarów. Należy liczyć się z nasileniem zakłóceń o charakterze losowym w rozwoju lasu. Wymaga to podejmowania stosownych działań ograniczających i zapobiegających negatywnym skutkom przyrodniczym i gospodarczym.
5. Prawidłowo realizowana jest większość zadań wynikających z PLP i ustawy o lasach, przez powszechną ochronę różnorodności biologicznej, przebudowę drzewostanów i edukację przyrodniczo-leśną.
6. W 2014 r. zagrożenie lasów ze strony szkodników pierwotnych, w odniesieniu do 2013 r., uległo znacznemu obniżeniu. Był to najniższy poziom zagrożenia ze strony tej grupy szkodników na przestrzeni ostatnich 10 lat, porównywalny z niskim zagrożeniem z lat 2009–2010. Zagrożenie lasów ze strony szkodników wtórnych, określone na podstawie miąższości drewna usuniętego w ramach cięć sanitarnych w porównaniu z 2013 r. zwiększyło się o 27%. Zmalało zagrożenie drzewostanów wywołane przez grzybowe choroby infekcyjne.
7. Objęcie siecią obszarów Natura 2000 znacznej części obszarów zarządzanych przez PGL LP powoduje ograniczenia w ich użytkowaniu i zwiększa koszty ponoszone na prowadzenie gospodarki leśnej, która wymaga stosowania zróżnicowanych metod gospodarowania w lasach, adekwatnych do celów i reżimów ochrony przyrody.
8. Pozyskanie drewna w lasach zarządzanych przez PGL LP jest prowadzone z zachowaniem równowagi w ekosystemach leśnych w granicach zapewniających trwałość lasów i zwiększanie ich zasobów.
9. Sprzedaż drewna zapewniająca ekonomiczne warunki prowadzenia gospodarki w PGL LP stanowi ponad 80% przychodów nadleśnictw.
10. Konieczne jest bieżące monitorowanie poziomu szkód łowieckich w uprawach rolnych i drzewostanach oraz elastyczne reagowanie na jego wzrost przez korektę rocznych planów łowieckich w zakresie zwiększania pozyskania gatunków zwierzyny czyniącej największe szkody. Zadanie to winno być głównym celem działania PZŁ i PGL LP w najbliższych latach.

Opracowano w Departamencie Leśnictwa i Ochrony Przyrody, Ministerstwa Środowiska.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasu, wyniki za okres 2010-2014, BULiGL 2015.
2. Krótkoterminowa prognoza występowania ważniejszych szkodników i chorób infekcyjnych drzew leśnych w Polsce w 2015 roku, IBL 2015.
3. Raport o stanie lasów w Polsce 2014.
4. Sprawozdanie finansowo-gospodarcze za rok 2014, DGLP 2015.
5. Informacja ZG PZŁ o stanie łowiectwa w Polsce w latach 2014-2015.
6. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2015 r. poz. 2100, z późn. zm.).
7. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
8. Leśnictwo 2015, GUS 2015.
9. Ochrona Środowiska 2015, GUS 2015